Анотація на вибірковий ОК
«Психологія людей з особливими потребами»

Рівень вищої освіти – *перший (бакалаврський) рівень вищої освіти*
Кількість кредитів - *5*
Компонента освітньої програми: *вибіркова*
Мова викладання: *українська*

Викладач: Марчак Тетяна Андріївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, психології та соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської
e-mail: marchak.tet@gmail.com

Опис ОК

1. Актуальність курсу. У сьогоднішній ситуації швидкоплинних змін суспільного ладу, складної економіко-політичної ситуації та воєнних дій в Україні, дуже важливо активно включатися в психолого-педагогічний процес за для соціально-психологічного розвитку осіб з обмеженими можливостями, сприяючи всебічному та гармонійному розвитку їх особистості. На сучасному етапі розвитку людства процеси гуманізації та демократизації потребують пошуку шляхів підвищення цінності життя людей з обмеженими можливостями. Ця проблема стоїть ще гостріше та делікатніше коли вона стосується дитячого віку. Соціально-психологічні проблеми людей з обмеженими можливостями турбують сьогодні все прогресивне людство. Нестійка економічна ситуація, екологічна криза, воєнні дії в країні призвели до масового погіршення стану здоров'я людей на всій території України, особливо, зросла кількість людей із відхиленнями психофізичного розвитку. В даний час науковці, практики стали приділяти багато уваги вивченню адаптаційних та компенсаторних механізмів особистості в умовах дефіцитарного розвитку.

2. Метою ОК є формування у студентів системних знань про психологічні особливості осіб з різними формами порушень здоров'я чи певних особливостей, підвищення рівня розуміння їхніх потреб і можливостей, а також розвиток практичних навичок підтримки, психологічного супроводу та реабілітації таких людей. Вивчення дисципліни спрямоване на:

- розуміння соціально-психологічних аспектів життя людей з інвалідністю, обдарованими людьми та людьми, які опинилися у важких життєвих ситуаціях;
- оволодіння методами психологічної діагностики та консультування;
- формування толерантного та емпатичного ставлення до осіб з особливими потребами;
- розвиток умінь адаптації програм допомоги відповідно до індивідуальних потреб.

3. Завдання курсу є:

Курс **«Психологія людей з особливими потребами»** спрямований на формування у студентів фундаментальних знань та практичних навичок для роботи з людьми, які мають особливі потреби. Основні завдання курсу включають:

- Ознайомлення з основними поняттями, категоріями та термінологією у сфері психології осіб з особливими потребами.
- Вивчення психологічних особливостей осіб із різними порушеннями (зору, слуху, опорно-рухового апарату, інтелектуального розвитку, психічного здоров'я тощо).
- Аналіз психосоціальних чинників, що впливають на розвиток, адаптацію та соціалізацію осіб з особливими потребами.
- Розгляд принципів інклюзивної освіти, соціальної інтеграції та правових аспектів забезпечення рівних можливостей.
- Оволодіння методами психологічної діагностики та оцінки стану осіб з особливими потребами.

- Вивчення методів психологічного супроводу, підтримки та реабілітації таких осіб.
- Розвиток навичок психологічного консультування та роботи з сім'ями, які виховують дітей з особливими потребами.
- Навчання методам комунікації та взаємодії з людьми з різними порушеннями.
- Формування толерантного ставлення до осіб з особливими потребами, розвиток емпатії та професійної етики.
- Ознайомлення з моделями соціальної адаптації, реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю.
- Аналіз міжнародного досвіду підтримки осіб з особливими потребами та порівняння його з українською практикою.
- Усвідомлення ролі психолога у створенні сприятливого середовища для навчання, розвитку та інтеграції таких осіб.
- Аналіз реальних кейсів, практичних ситуацій та розробка рекомендацій для ефективної психологічної допомоги.
- Виконання самостійних проєктів, спрямованих на покращення умов життя та соціалізації осіб з особливими потребами.

Курс допоможе майбутнім фахівцям розуміти психологічні аспекти життя людей з особливими потребами та ефективно взаємодіяти з ними, сприяючи їхній адаптації, особистісному розвитку та соціальній інтеграції.

4. Проблематика (зміст ОК), яка буде розглянута у процесі вивчення ОК:

Тема 1. Теоретико-методологічні основи психології людини з обмеженими можливостями.

Тема 2. Наукові підходи до проблеми психології людини з обмеженими можливостями.

Тема 3. Методи дослідження психологічних особливостей людини з різними психофізичними порушеннями у спеціальній психології.

Тема 4. Загальна характеристика людей з інвалідністю (людей з особливими потребами).

Тема 5. Соціально-психологічні особливості людини з порушеннями опорно-рухового апарату.

Тема 6. Соціально-психологічні особливості людини з порушеннями слуху.

Тема 7. Особливості розвитку людини з порушеннями зору.

Тема 8. Особливості розвитку людини з порушеннями інтелекту і психічними захворюваннями.

Тема 9. Соціально-психологічні особливості людини з порушеннями роботи внутрішніх органів.

Тема 10. Загальні психолого-педагогічні аспекти реабілітації людини з обмеженими можливостями.

Тема 11. Основні завдання психологічної реабілітації людей з різними психофізичними порушеннями.

Тема 12. Психологічні проблеми сімейного виховання дітей з обмеженими можливостями.

Тема 13. Методи корекції в системі психологічної допомоги людям з обмеженими можливостями.

Тема 14. Індивідуально-психологічні особливості військовослужбовців.

Тема 15. Особливості психологічної допомоги внутрішньопереміщеним особам з подолання криз зміни способу життя.

Тема 16. Особливості сприймання обдарованої дитини в соціумі.

5. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен знати і вміти:

Знати:

- Основні теоретичні підходи до вивчення психології людей з особливими потребами.
- Психофізіологічні та соціально-психологічні особливості осіб з різними видами інвалідності.
- Основи інклюзивної освіти та соціальної адаптації осіб з особливими потребами.
- Методи психологічної діагностики та корекції у роботі з людьми з особливими потребами.
- Правові та етичні аспекти роботи з особами з інвалідністю.

Вміти:

- Аналізувати психологічний стан осіб з особливими потребами та визначати їхні потреби.
- Використовувати методи психологічної підтримки та корекції для сприяння їх соціальній адаптації.
- Організовувати інклюзивне освітнє та соціальне середовище.
- Взаємодіяти з людьми з особливими потребами, враховуючи їхні індивідуальні особливості та можливості.
- Розробляти програми психологічного супроводу осіб з особливими потребами.

Ця дисципліна формує необхідні знання та навички для ефективної роботи з людьми з інвалідністю, сприяючи їх інтеграції в суспільство.

.

6. Шкала оцінювання з навчальної дисципліни у балах за всі види навчальної діяльності, яка переводиться в оцінку за шкалою ECTS та у чотирибальну національну шкалу:

Сума балів за шкалою Інституту	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Екзамен	Диференційований залік
90-100	A (відмінно)	Відмінно	Зараховано з оцінкою «відмінно»
82-89	B (дуже добре)	Добре	Зараховано з оцінкою «добре»
75-81	C (добре)		
65-74	D (задовільно)	Задовільно	Зараховано з оцінкою «задовільно»
60-64	E (достатньо)		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	Незадовільно	Не зараховано
1-34	F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)		

7. Критерії оцінювання складових поточного контролю навчальної діяльності студента

Компетенції (знання, уміння та навички), продемонстровані на навчальних заняттях (практичних, семінарських, лабораторних, враховуючи знання з тем, що виносяться на самостійне опрацювання) оцінюються за 100-бальною системою.

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	**Критерії оцінювання**
98-100	Здобувач має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.
94-97	Здобувач володіє узагальненими знаннями з ОК, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію.
90-93	Здобувач володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні ОК; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси.
86-89	Здобувач вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.

Оцінка в балах **(за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності**	**Критерії оцінювання**
81-85	Знання здобувача досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
75-80	Здобувач правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; за допомогою викладача може скласти план реферату, виконати його і правильно оформити; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми.
70-74	Здобувач розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час розв'язування розрахункових завдань за алгоритмом, користуватися додатковими джерелами.
65-69	Здобувач розуміє сутність ОК, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні.
60-64	Здобувач володіє початковими знаннями, здатний провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
50-59	Здобувач намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ,

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
	дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом.
35-49	Здобувач мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
1-34	Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв’язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	Здобувач розуміє сутність ОК, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості розрахунки за алгоритмом, але окремі висновки не логічні, не послідовні.
	Здобувач володіє початковими знаннями, здатний провести за зразком розрахунки; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	Здобувач намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості розрахунки за готовим алгоритмом.
	Здобувач мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.

Оцінка в балах (за 100-бальною шкалою) за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання
	Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так" чи „ні".

Оцінювання модульних контрольних робіт здійснюється за 100-бальною системою.

Оцінювання захист навчального матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення для студентів заочної форми навчання здійснюється за 100-бальною системою.

8. ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Бочелюк В. Й., Турубарова А. В. Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 264 с.
2. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А., Софій Н.З.,Найда Ю.М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І. Київ : 2007.128 с.
3. Клопота Є. А., Клопота О. А. Аналіз поглядів суспільства на про- цес інтегрованого навчання осіб з порушеннями зору на Украї- ні//Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та психологія. Вип. 10. Київ: 2008. С. 256–262.
4. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ : Саміт-Книга, 2009 271 с.
5. Кравченко Г.Ю. Інклюзивна освіта в ДНЗ. Харків: Ранок, 2014. 176 с.
6. Лист МОН України «Про організацію психологічного та соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання» від 26.07.2012 р. № 1/9–529 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/normativno-pravova-baza.html
7. Марчак Т.А. Методика формування мовної свідомості у студентів із порушенням мовленнєвого розвитку. Модернізація інклюзивного вишколу в сучасних умовах вищої і фахової передвищої освіти: Підручник. За ред. Тріпака М.М. (гол. ред.), Лаврука О.В., Козак Р.В. Кам'янець-Подільський: 2024. 582 с., С.104-118.
8. Марчак Т.А. Управління вихованням особистості та його психологічний зміст. Moderní aspekty vědy: XLIV. Díl mezinárodní kolektivní monografie / *Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o*., 2024. P. 273-287. http://surl.li/ukvqe.
9. Марчак Т.А., Присакар В.В. Соціально-психологічні основи життєдіяльності особистості в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Домінанти становлення*

інклюзивного соціуму в Україні: колективна монографія / За загальною редакцією М. Тріпака, С. Петрухи, А. Тимківа. Кам'янець-Подільський: ЗУНУ, 2022. С. 233-327.

10. Миронова С.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / С.П. Миронова, О.В. Гаврилов, М.П. Матвєєва; [за заг. ред. С.П. Миронової]. Кам'янець-Подідський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010 264 с.
11. Присакар В.В., Марчак Т.А., Кучеров Г.Г. Інклюзивне освітнє середовище є основою життєдіяльності особистості. *Інклюзія та інклюзивна освіта: європейський та національний виміри:* Наукова монографія. Рига, Латвія : «Baltija Publishing», 2023. С.152-176.
12. Психологія індивідуальної роботи з військовослужбовцями: навчально-методичний посібник / А. Неурова, А. Романишин. Київ. 2023. 335 с.
13. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями зору та слуху / Л.С. Вавіна, К.О. Глушенко, В.В. Засенко [та ін.]; за ред. Л.С. Вавіної. Київ: Наук. Світ, 2009. 168 с.
14. Соціальна педагогіка : навчальний посібник. Укладачі: Т.А. Марчак, В.В. Присакар. Кам'янець-Подільський, 2024. 351с.
15. Туріщева Л.В. Діти з особливостями розвитку у звичайній школі. Харків: Вид. Група «Основа», 2011. 111 с. (Серія «Психологічна служба школи»).

Допоміжна література

16. Алімова І. Є. Правове регулювання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб: проблеми та шляхи їх вирішення. *Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку*. 2020. № 5. С. 34-37.
17. Волошин С. Особливості змісту соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб до нового соціального середовища. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Психологія»*. 2019. № 9. С. 73-76.
18. Горбащенко Т. Теоретичні підходи до проблеми осіб з обмеженими можливостями здоров'я. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/skydan,+%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%B1%D0%B0%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf
19. Дем'яненко М. Внутрішньо переміщені особи України: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання. *Україна: події, факти, коментарі.* 2018. № 3.
20. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/
21. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII від 20.10.2014. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706-18.
22. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні раунд 12. URL: https://dtm.iom.int/reports/ukraine-returns-report-16-23-january-2023
23. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ: Педагогічна думка, 2016.
24. Кисельова О. І. Війна в україні та вимушена міграція як чинники впливу на міграційну політику єс. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2023. № 6. С. 137-144.
25. Малиха М. І. До проблеми сутності поняття «внутрішньо переміщені особи: державна політика та регіональна практика. *Грані.* 2015. № 8. С. 40-44.
26. Міхеєва О. Сучасні українські внутрішньо переміщені особи: основні причини, стратегії переселення та проблеми адаптації. *Стратегії трансформації і превенції прикордонних конфліктів в Україні Збірка аналітичних матеріалів*. Львів : Галицька видавнича спілка, 2015. С. 9-48.
27. Надрага В. І. Проблеми вимушеної внутрішньої міграції населення в контексті концепції «суспільства ризику». *Український соціум*. 2015. № 1 (52). С. 135–140.

28. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи: навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.
29. Робота з обдарованими дітьми / М. О. Володарська, А. І. Настенко, О. М. Пілаєва, С. М. Полуніна, В. М. Сисоєва. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 190, [2] с. (Б-ка журн. «Початкове навчання та виховання»; Вип. 1 (73)). URL: https://epkmoodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/67888/mod_resource/content/1/robota-z-obdarovanimi-d%D1%96t._mi.pdf
30. Сафін О., Кузьменко Ю. Особливі умови життєдіяльності та адаптаційний потенціал особистості: психологічний аспект. Збірник наукових праць *Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: психологічні науки.* Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2016. № 1(3). 268 с.
31. Титаренко Т. М. Життєва криза очима психолога. *Психологія життєвої кризи*. Київ: Агропромвидав України, 1998. С. 8–38.
32. Титаренко Т. М. Технології відновлення психологічного здоров'я особистості в умовах війни: комплексний підхід. *Scientific Studios on Social and Political Psychology*. 2019. №43 (46) С. 54-62.
33. Шевченко О. О., Давидов В. О., Удовиченко Д. В. Соціальне забезпечення внутрішньо переміщених осіб в умовах децентралізації на Сході України. *Економічний простір*. 2020. № 161. С. 114-118.

Інформаційні ресурси:

34. Онлайн ресурси для людей з вадами зору - http://cls.ks.ua/chitacham/virtualni-vistavki/potreba/resurs_zor.
35. Онлайн ресурси для людей з вадами слуху - http://cls.ks.ua/chitacham/virtualni-vistavki/potreba/resurs_sluh.
36. Онлайн ресурси для людей з вадами опорно-рухового апарату - http://cls.ks.ua/chitacham/virtualni-vistavki/potreba/resurs_ruh.
37. Онлайн ресурс для людей з вадами мовлення - http://cls.ks.ua/chitacham/virtualni-vistavki/potreba/resurs_mova.
38. Сайти для батьків, які виховують дітей з особливими потребами - http://cls.ks.ua/chitacham/virtualni-vistavki/potreba/resurs_parents
39. Люди з особливими потребами: інше звучання - https://cls.ks.ua/chitacham/virtualni-vistavki/potreba
40. Розуміння психології дітей з особливими потребами - https://psyhologist.com.ua/psixologiya-ditej-z-osoblivimi-potrebami-sho-vazhlivo-znati/